

А Корець був єврейським

Перше поселення євреїв на території району датується XVI століттям. У 1569 році було підписано Люблінську унію. З того часу іудеї стали масово заселяти Волинь. Польський король та шляхта мали від цього фінансовий зиск і всіяко сприяли заселенню.

Іудеї в Корці історично складали більшість, бо Правобережна Україна традиційно була зоною "осілости" єврейського населення.

Газета «Волинские епархиальные ведомости» подавала статистичні відомості, що в 1913 році в місті Корець проживало 14286 жителів, 10.000 з них були євреї. Велика кількість цього народу проживала і в селі Великі Межиричі на Кореччині. Для них було відкрито 4 приватні школи, єврейську лікарню, діяло 6 синагог. Основними заняттями євреїв були торгівля, фінансова, лікарська справа та, частково, лихварство.

Через революційні події 1917 року відбулася хвиля закордонної еміграції єврейського населення і вже згідно перепису 1921 року в Корці проживало 3887 євреїв.

Більша частина євреїв проживала в центрі Корця і лише деякі жили в селах. Основним ремеслом була торгівля і лихварство. Траплялись випадки, коли євреї викупляли ставки та млини, також скуповували в українських селян зерно, щоб потім вигідно його перепродати. Вони, не порушуючи багатовікову традицію, і надалі продовжували мирно співіснувати з поляками. Це становище почало змінюватися лише у 1939 році, з приходом більшовиків, для яких більшість місцевих євреїв і поляків, згідно з комуністичною ідеологічною доктриною, були "експлуаторами": перші — економічними, а другі — політичними. Однак час "великих чисток" ще не настав: людям давали можливість адаптуватися в новому середовищі, хоча певна частина найбагатших представників обох націй таки була заарештована.

8 липня 1941 року, коли Корець був окупований німецькими військами, навіть оптимісти зрозуміли — доля більшості місцевих євреїв вже визначена остаточно, оскільки гітлерівці ніколи не робили секретів зі своєї національної політики, спрямованої на повне знищення єврейства. Якщо українець, перебуваючи на окупованій території, ще міг якимось чином вибрати: воювати йому з німцями в партизанському загоні, йти до них на службу чи взагалі тихенько сидіти й очікувати, чим все це закінчиться, то в єврея вибір був невеликий — або воювати зі зброєю в руках, або бути знищеним — третього варіанта просто не існувало. В роки Великої Вітчизняної війни німецько-фашистськими загарбниками було вбито та по-

звірячому закатовано близько 8.5 тисячі єврейського населення Корецького району. З перших днів війни в м. Корець було створено гетто.

В гетто євреїв зганяли (за свідченнями місцевих жителів) переважно члени українських військових об'єднань в складі німецької армії та української допоміжної поліції. Мирні українці, як і євреї були підневільними. За найменший спротив, за невиконання наказів окупанти їх розстрілювали, спалювали села, молодь насильно вивозили в рейх на примусові роботи. У таких умовах важко було врятуватися самому, зберегти свої сім'ї. Рятувати євреїв, ризикуючи своїм життям, наважувався не кожен. Багато українців поплалились за це своїм життям. Поряд з тим євреї Корця в процентному відношенні значно переважали українців і їх фашисти одразу ізолювали, де тримали під посиленою вартою. В такій ситуації про масові рятунки євреїв говорити не приходилось, адже меншість в таких умовах врятувати більшість не могла.

330 чоловік єврейського населення було розстріляно і поховано в лісі біля села Суховоля Новоград-Волинського району Житомирської області, 680 євреїв, розстріляних німцями, поховані в урочищі Шитня на околиці міста Корець. 28 серпня 1942 року 4500 тисячі євреїв розстріляли німці. Вони захороненні в с. Козак Корецького району.

12 січня 1944 року підрозділи Червоної Армії визволили Корець від фашистів. Поряд з українцями з колись багато чисельного єврейського населення визволителів зустрічало всього декілька сімей, яким дивом вдалося врятуватися від нацистських переслідувань.

В 80-х роках минулого століття відбулася нова хвиля еміграції, під час якої решта євреїв, що проживали на Кореччині виїхали в різні країни світу. Найбільш чисельна громада євреїв - бувших жителів Корця проживає в Ізраїлі - це 46 чоловік. Кожен рік в липні вони відвідують Корець і піклуються захороненнями, які є на території сіл В.Межиричі, Невірків, Козак, Суховоля, урочище Шитня та в м. Корець. Очолює групу Мойше Яронський - викладач технологічного інституту, який сприяє працівникам музею у зборі унікальних речей єврейського побуту та допомагає докладніше вивчити життя іудеїв на території району. В цьому році єврейська громада знову відвідала Кореччину, відслужили панахиди в місцях масового захоронення євреїв та розповіли, що на території єврейського кладовища захоронені цадіки (цадик - приведний єврей), це Мордехай Бен Арав Пінхас, Іцхак Айзик Гакоен та Ашер Цвін Бен Арав Давід.

Н.Брухлій